

4. Порошенко вніс у Раду законопроект про консолідацію держрегулювання ринків фінпослуг // РБК-Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rbc.ua/ukr/news/poroshenko-vnes-radu-zakonoproekt-konsolidatsii-1437411668.html>.
5. Фінкомітет Ради хоче ліквідувати Нацфінпослуг // Економічна правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/news/2015/09/15/559771/>.
6. Повідомлення про оприлюднення проекту розпорядження Нацкомфінпослуг «Про затвердження Положення про розкриття фінансовими установами інформації в загальнодоступній інформаційній базі даних про фінансові установи та на веб-сайтах фінансових установ та про внесення зміни до Положення про державний реєстр фінансових установ» / Нацкомфінпослуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nfr.gov.ua/news/1223.html>.
7. Національний банк пропонує підвищити вимоги до захищеності приміщень окремих небанківських фінансових установ / НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=23766936.
8. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р. № 2664 14 (редакція від 20.07.2014 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 1. – Ст. 1.
9. Алексеев В.І. Модель стійкого ринку фінансових послуг України на основі системи кредитної кооперації / В.І. Алексеев // Стратегії економічного розвитку: держава, регіон, підприємство : [монографія] : у 2-х т. Т. 1; за заг. ред. К.С. Шапошникова [та ін.]. – Херсон : Гельветика, 2015. – С. 16–29.
10. Демінський С. Хто розвиває ринок фінансових послуг в Україні поки реформується банківський сектор / С. Демінський // Forbes-Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1405363-hto-rozvivae-rinok-finance-poslug-v-ukrayini>.
11. Пашко І. Нацкомфінпослуг – это большая система с очень слабыми возможностями / И. Пашко // ДЕЛЮ.ІА [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://delo.ua/finance/pashko-nacomfinuslug-eto-bolshaja-razreshitel'naja-sistema-s-och-301850/?supdated_new=1448422402.
12. Алексеев В.І. Про місце кредитних спілок на ринку фінансових послуг України / В.І. Алексеев // Формування інноваційної економіки: світовий досвід та вітчизняні реалії : матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (Херсон, 12–13 грудня 2014 р.). – Херсон : Гельветика, 2014. – С. 242–245.
13. Алексеев И.В., Алексеева Н.Б. Кредитные союзы Украины: природа и проблемы / И.В. Алексеев, Н.Б. Алексеева // Бизнес информ. – 2011. – Т. 1. – № 2. – С. 34–36.

УДК 336.7

Бабаніна Н.В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів і кредиту*

Подільського державного аграрно-технічного університету

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

Стаття присвячена визначенню ролі системного підходу в управлінні кредитним ризиком у банківській установі. Визначено основні завдання, що стоять перед системою управління кредитними ризиками. Розглянуто систему управління кредитним ризиком, що дозволяє банку побудувати послідовний механізм управління ризиком.

Ключові слова: банківський ризик, банківська установа, кредитний ризик, ризик, управління ризиком.

Бабаніна Н.В. УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ КРЕДИТНЫМ РИСКОМ БАНКОВСКОГО УЧРЕЖДЕНИЯ

Статья посвящена определению роли системного подхода в управлении кредитным риском в банковском учреждении. Определены основные задачи, которые стоят перед системой управления кредитными рисками. Рассмотрена система управления кредитным риском, что позволяет банку построить последовательный механизм управления риском.

Ключевые слова: банковский риск, банковское учреждение, кредитный риск, риск, управление риском.

Babanina N.V. THE IMPROVING CREDIT RISK-MANAGEMENT SYSTEM OF THE INSTITUTION

The article deals with a definition of the role of a systems approach to manage credit risk in the banking institution. The article deals with the main problem facing the credit risk-management system. The article deals with a system of credit risk-management, which allows the bank to build a consistent mechanism for managing risk.

Keywords: banking risk, financial institution, credit risk, risk, risk-management.

Постановка проблеми. Глобальна фінансова криза спричинила істотні зміни у фінансовій галузі. У кризових умовах питання ризик-менеджменту, зокрема оцінки та управління ризиками, пов'язаними з господарською діяльністю фінансових інструментів та їхніми контрагентами, набувають особливої актуальності й сьогодні.

Однією із головних причин вибуху кризи провідні економісти називають недооцінку ризиків, пов'язаних з використанням нових фінансових інструментів і виникненням наслідків цього кризових ситуацій.

Сьогодні управління ризиками набуло найбільшої актуальності. В Україні найбільше постраждали банки зі слабо розвинутою культурою управління ризиками.

У таких установах підрозділи управління ризиками не могли достатньо впливати на прийняття стратегічних та тактичних рішень, тоді як спеціалісти бізнес-підрозділів не розуміли повністю усіх ризиків, прийнятих ними. Роль підрозділів управління ризиками в таких компаніях зводилася до оцінки вже прийнятих рішень та формуванню звітності. Менш за все криза торкнулася банків, які уже понад 10 років вирішують завдання збору, обробки та аналізу даних, а також займаються оцінкою ризиків. Саме ці банківські установи розглядали управління ризиками як ключовий стратегічний принцип і джерело конкурентних переваг задовго до настання переломного моменту. Таким чином, у сучасних умовах у комерційних банках пріоритет повинен належати ризик-менеджменту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням управління кредитними ризиками присвячені публікації та статті учених-економістів і науковців І. Бланка, В. Вітлінського, Л. Бондаренко, В. Грушко, О. Кіреєва, К. Рудакової, Е. Харько та ін.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати дослідження, яке полягає у визначенні ролі системного підходу в управлінні кредитним ризиком у банківській установі, основних завдань, що стоять перед системою управління кредитними ризиками, системі управління кредитним ризиком, що дозволяє банку побудувати послідовний механізм управління ризиком.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кредитний ризик є одним із найбільш значущих банківських ризиків. Окрім того, саме він є причиною виникнення проблемної заборгованості та втрат, пов'язаних з дефолтом позичальника.

В умовах фінансової кризи особливо актуальним є завдання оперативної оцінки стану компаній, що знаходяться у кредитному портфелі банку, а також великого значення набуває об'єктивний підхід до розробки оптимальних умов угоди, обґрунтованість прийняття рішень про видачу кредиту. Рішення цього завдання неможливе без використання системи оцінки та управління ризиками.

Системи оцінки й управління ризиками існують у тому чи іншому вигляді у будь-якій фінансовій і нефінансовій установі, однак часто вони носять виключно формальний характер і тому у більшості випадків неефективні. Відсутність адекватної системи оцінки та управління ризиками контрагентів є основною причиною неефективної роботи та банкрутства компаній і фінансових інститутів.

Висока ймовірність зміни на вітчизняному фінансовому ринку зумовлює необхідність побудови ефективної системи управління ризиками. Така система повинна мати організаційну, аналітичну, операційну, а також технічну підтримку.

Роль системного підходу до оцінки кредитних ризиків часто недооцінюється у банківських установах. Завдання побудови адекватної системи управління кредитними ризиками є далеко не першочерговим серед пріоритетних напрямків розвитку. Переважно це можна пояснити недостатністю методичного та практичного досвіду в даній галузі, про розвиток якої у нашій країні можна говорити лише з початку 1990-х років. Використання міжнародних підходів та стандартів дозволяє вивести кредитний ризик-менеджмент на досить новий рівень, створити ефективний інструмент, котрий дозволяє реально оцінити існуючі та нові банківські ризики.

Ефективна система управління кредитними ризиками має вирішувати такі основні завдання:

- визначати рейтинг позичальника та ймовірність банкрутства;
- обґрунтовувати прийняття рішення про кредитування;
- підвищувати якість кредитного портфелю;
- створювати можливість постійного контролю стану кредитного портфелю;
- зменшувати частку проблемних кредитів;
- покращувати організацію роботи з видачі кредитів та скорочувати тимчасові витрати за рахунок стандартизації та автоматизації;
- створювати можливості для постійного моніторингу та своєчасної реакції на проблеми, що виникають у клієнта.

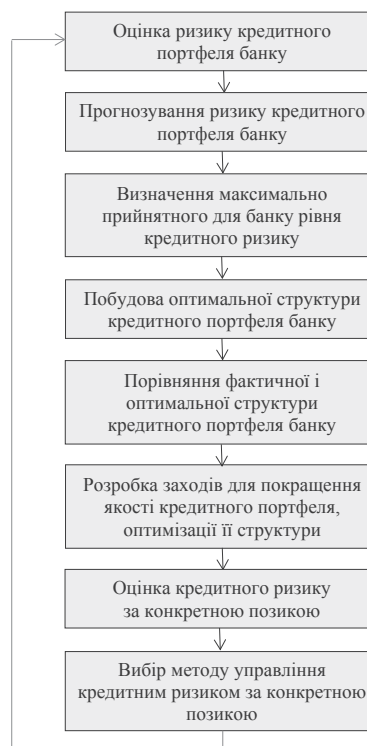
Наведемо систему управління кредитним ризиком у вигляді сукупності восьми взаємопов'язаних блоків (рис.).

Розглянемо детально кожен із блоків наведеної системи управління кредитним ризиком.

1. Оцінка ризику кредитного портфелю банку.

Органам управління банку необхідно здійснювати оцінку кредитного портфелю на регулярній основі. Це дозволить зробити крок щодо вдосконалення існуючої системи управління ризиками, відповідної поточним масштабам діяльності та стратегічним планам банку.

Ризик кредитного портфелю банку визначається на основі кредитного ризику кожної категорії позичальників, а також розподілу кредитів за цими категоріями. В основі групування кредитного портфелю за ступенем ризику сьогодні лежать основні вимоги, встановлені Положенням НБУ № 231/20544, відповідно до яких кредитний портфель може містити позики п'яти категорій якості (груп ризиків): мінімальний ризик, помірний ризик, значний ризик, високий ризик, реалізований ризик або безнадійний [3].

Рис. Система управління кредитним ризиком

Звідси формула визначення кредитного ризику набуває такого вигляду:

$$P = \frac{K_1 \times 0 + K_2 \times 1 + K_3 \times 21 + K_4 \times 51 + K_5 \times 100}{K}$$

- де P – кредитний ризик банку;
- K – величина кредитного портфелю банку;
- K₁, K₂, K₃, K₄, K₅ – величина позик відповідної категорії якості;
- П₁, П₂, П₃, П₄, П₅ – відсоток кредитного ризику за кожним видом позик.

Відсоток кредитного ризику за кожним видом позик визначається відповідно до відсотка резервування позикової заборгованості: П₁= 1, П₂= 21, П₃= 51, П₄=51, П₅=100.

На основі результатів оцінки та аналізу кредитного портфелю в банківській установі може розроблятися нова кредитна політика, або з урахуванням

отриманих результатів при необхідності – коригуватися вже існуюча.

2. Прогнозування сукупного кредитного ризику банку.

Сучасні банки при здійсненні кредитної діяльності повинні не лише оцінювати рівень кредитного портфельного ризику, але і визначати його прогнозоване значення. Однак сьогодні серйозною проблемою є відсутність дієвих інструментів прогнозування рівня ризику кредитного портфеля банку. Особливо гостро поставлено завдання в складних економічних умовах, коли аудит здійснюється за міжнародними стандартами фінансової звітності та керівники ставлять завдання щодо зниження рівня сукупного кредитного ризику до середньосвітової величини. Вирішенням такого завдання може слугувати використання якісно нових підходів до прогнозування – економіко-математичних методів та електронно-обчислювальної техніки [5, с. 74].

Модель прогнозування ризику кредитного портфеля банку може бути представленою у вигляді лінійної регресійної залежності кредитного ризику від частки проблемних позик у кредитному портфелі банку.

Формула лінійної прогресії має такий вигляд:

$$y = a + bx,$$

де y – рівень ризику кредитного портфеля банку;

a – постійний коефіцієнт регресії;

b – змінний коефіцієнт регресії;

x – частка проблемних позик у кредитному портфелі банку.

Підставивши у рівняння очікуваний рівень частки проблемних кредитів, можна визначити прогнозне значення ризикованості кредитного портфеля банку.

Використання запропонованого підходу до прогнозованого ризику кредитного портфеля дозволить планувати структуру кредитного портфеля, що важливо при управлінні ліквідністю банківської установи.

3. Визначення максимально прийнятної для банку рівня кредитного ризику.

Максимально прийнятний для банку рівень кредитного ризику має зазначатися у його кредитній політиці. Його величина залежить від стратегії банку в області управління ризиками. Даний показник може переглядатися залежно від поточного фінансового стану банку, економічної ситуації в країні, зовнішньоекономічної обстановки та позиції власників щодо ризику.

4. Побудова оптимальної структури кредитного портфеля банку.

Оптимальна структура кредитного портфеля банку залежить від величини максимально прийнятної для банку рівня кредитного ризику. Ця структура будується на основі моделі оптимізації кредитного ризику [4, с. 53].

5. Порівняння фактичної та оптимальної структури кредитного портфелю банку.

Після побудови оптимальної структури кредитного портфеля банку вона порівнюється з фактичною. На основі отриманих результатів необхідно зіставити фактичний та запланований рівень ризику з сумою, яка, відповідно політиці в області ризиків, являє собою межу втрат за кредитними операціями. Тим самим розробити механізм регулювання та направлення мінімізації ризику кредитного портфелю. Це дозволяє визначити основні недоліки в кредитному портфелі банку, а також розробити заходи, спрямовані на усунення цих недоліків.

6. Розробка заходів для покращення якості кредитного портфеля, оптимізації його структури.

Для ефективного управління кредитним ризиком банку необхідно скоригувати тактику реалізації

кредитної політики в області ризиків. Важливу роль покликано зіграти удосконалення методики аналізу кредитоспроможності клієнта на базі фінансових коефіцієнтів, грошового потоку та ділового ризику. У кожному банку, згідно з міжнародними нормами з управління ризиками, мають створюватися внутрішні рейтингові системи. Банк має присвоювати підприємствам рейтинг та видавати кредити на умовах, які залежать від його результату – класу рейтингу.

Оптимальної структури кредитного портфеля банку можна досягти насамперед за допомогою глибокого аналізу можливості видачі кредиту (розгляд кредитної заявки, техніко-економічне обґрунтування кредиту, визначення кредитоспроможності клієнта, оцінка форм забезпеченості позики, складання кредитної угоди, угоди про заставу тощо).

7. Оцінка кредитного ризику за конкретною позицією має проводитися на основі внутрішньої рейтингової моделі, яка коригується залежно від обраних банком заходів для покращення якості кредитного портфеля.

Якщо банк прийняв позитивне рішення про видачу кредиту, то для розрахунку рівня процентної ставки застосовуються нескладні економіко-математичні методи. Формула для вираховування ставки відсотка залежно від оцінки ймовірності неповернення кредиту виглядає так:

$$i_r = \frac{i+p}{q},$$

де i_r – відсоткова ставка з урахуванням ризику;

i – безризикова ставка;

p – ймовірність неповернення кредиту;

q – ймовірність того, що кредит буде повернений вчасно та повністю.

Потім здійснюється розрахунок коефіцієнта резервування по кредиту, величина якого не повинна перевищувати прийнятного рівня ризику, встановленого кредитною політикою банку.

8. Вибір методів управління кредитним ризиком по конкретній позиції банку.

Метод управління кредитним ризиком обирається банком на основі алгоритму вибору методу управління. При цьому можна обрати один із таких методів управління кредитним ризиком:

- уникнення (відмова, скасування);
- утримання (поглинання, прийняття);
- передача (страхування);
- зниження (мінімізація, попередження втрат).

Висновки з проведеного дослідження. Представлена у статті система управління кредитними ризиками спрямована на удосконалення управління кредитними ризиками. Вона відповідає міжнародній практиці та рекомендаціям Базельського комітету за банківським наглядом в частині управління ризиками.

Перевагою розробленої методики є застосування системного підходу до управління кредитним ризиком. Кожен із наведених блоків є надзвичайно важливим. Завдяки об'єднанню даних блоків у певній послідовності процес управління кредитним ризиком стає більш впорядкованим та зваженим.

Така система управління кредитним ризиком дозволяє банку побудувати послідовний механізм управління ризиком. Завдяки втіленню такої системи можна уникнути хаотичного, несистематизованого та непродуманого підходу до управління кредитним портфелем та кредитними операціями зокрема.

Застосування даної системи дозволяє банку визначити (коригувати) основні напрями кредитної політики банку та обрати варіант найбільш раціонального розміщення наявних кредитних ресурсів.

Застосування у банківській установі розглянутої методики призведе до того, що дії керівництва банку з управління кредитними ризиками стануть більш послідовними та впорядкованими:

- керівництво банку буде чітко визначати цілі управління і зможе приймати зважені рішення, коригувати тактику управління кредитним ризиком;
- досягається прийнятний для банку оптимальний рівень кредитного ризику;
- знижуються втрати від неповернень;
- якщо ризик нижчий від прийнятного рівня, банк зможе приймати додаткові ризики, забезпечуючи більш високі доходи.

З побудовою та розвитком запропонованої системи управління кредитним ризиком у комерційному банку формується ефективна система контролю над кредитними ризиками, що дозволяє значно знизити ризик неповернення кредитів.

Нині, в умовах кризи, банкам важливо мати адекватну комплексну систему управління ризиками. Така система повинна мати організаційну, аналітичну, операційну та програмно-технічну під-

тримку. Створення такої системи дозволить банку забезпечити стабільність своєї роботи і призведе до зниження простроченої заборгованості за кредитами.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бланк И.А. Управление финансовыми рисками / И.А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2005. – 600 с.
2. Вітлінський В.В. Кредитний ризик комерційного банку : навч. посіб. / В.В. Вітлінський, В. Пернарівський, Я.С. Наконечний, Г.І. Великоіваненко ; за ред. В.В. Вітлінського. – К. : Знання, 2000. – 251 с.
3. Постанова НБУ Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>.
4. Рудакова К.В. Разработка модели оптимизации кредитного портфеля банка // Новые горизонты менеджмента. – 2007. – № 2. – С. 52-55.
5. Харько Э.Д. Оптимизационные модели развития коммерческого банка как инструмент стратегического планирования // Финансовый менеджмент. – 2005. – № 5. – С. 72-79.

УДК 658.1:005.59:005.334:005.52

Батракова Т.І.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та кредиту
Запорізького національного університету*

ЗНАЧЕННЯ КОМПЛЕКСНОГО АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ В АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Структурні зрушення в економіці, нестабільність зовнішнього середовища, розрив налагоджених виробничих зв'язків, зміна форм власності і реструктуризація підприємств вимагають перегляду вироблених стереотипів управлінського мислення і переходу до нових форм та методів системи управління. Управління підприємством в кризовому стані стає одним із ключових факторів, який забезпечує його довгострокову роботу. В свою чергу, стратегія підприємства включає в себе всі аспекти діяльності організації, які можуть виникнути та впливати на конкурентоспроможність та фінансовий стан підприємства. У статті проаналізовано методи аналізу фінансового стану підприємства та запропонований сучасний підхід до проведення комплексного аналізу, який припускає широке використання матричного методу аналізу з виведенням узагальнюючого синтетичного показника оцінки ефективності господарської діяльності підприємства.

Ключові слова: антикризове управління, фінансовий аналіз, матричний метод, узагальнюючі показники, конкурентоспроможність, фінансовий стан підприємства.

Батракова Т.І. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДОВ КОМПЛЕКСНОГО АНАЛИЗА ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ В АНТИКРИЗИСНОМ УПРАВЛЕНИИ ФИНАНСАМИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Структурные изменения в экономике, нестабильность внешнего окружения, разрыв устоявшихся производственных связей, смена форм собственности, реструктуризация предприятий требуют пересмотра устоявшихся стереотипов управленческого мышления и перехода к новым формам и методам системы управления. Управление предприятием в кризисном состоянии становится одним из ключевых факторов, обеспечивающим его долгосрочную работу. В свою очередь, стратегия предприятия включает в себя все аспекты деятельности организации, какие могут возникнуть и влияют на конкурентоспособность и финансовое состояние предприятия. В статье проанализированы методы анализа финансового состояния предприятия и предложены современные подходы к проведению комплексного анализа с использованием матричного метода и расчетом обобщающего синтетического показателя оценки эффективности хозяйственной деятельности предприятия.

Ключевые слова: антикризисное управление, финансовый анализ, матричный метод, обобщающие показатели, конкурентоспособность, финансовое состояние предприятия.

Batrakova T.I. IMPORTANCE OF COMPREHENSIVE ANALYSIS OF FINANCIAL CONDITION CRISIS MANAGEMENT IN FINANCE COMPANIES

Structural changes in the economy, the instability of the environment, the gap established industrial relations, the change of ownership and enterprise restructuring needs revision made stereotypes of management thinking and the transition to new forms and methods of management. Enterprise management in crisis is one of the key factors that ensure its long-term performance. In turn, the company strategy includes all aspects of the organization that may arise and affect the competitiveness and financial condition. The methods of financial analysis company, and proposed a modern approach to the comprehensive analysis, which involves extensive use of matrix analysis method of synthetic synthesis output indicator assessing the effectiveness of business enterprises.

Keywords: crisis management, financial analysis, matrix method, general indicators, competitiveness, financial condition.